

Mellom 1274 og 1276 ble hele Norge, som ett av de første kongerikene i Europa, samlet under én lov. Så kan en jo spørre seg - hvordan så den ut?

For oss moderne mennesker er det en selvfølge at det skal være én lov i landet, slik samme forbrytelse straffes likt over hele landet.

Helt frem til andre halvdel av 1200-tallet hadde de ulike landsdelene sine egne lover. I perioden 1274–1276 fikk kong Magnus Lagabøte vedtatt den nye, riksdekkende Landsloven på alle de fire lagtingene, som var forsamlingene ute i landsdelene med ansvar for de lokale lovene, slik som Frostatingsloven for Frostatingsområdet og Trøndelag.



Codex Hardenbergianus, et håndskrevet prakteksemplar av Landsloven, fra rundt 1350

Da Landsloven ble vedtatt, var den en av de første lovsamlingene i Europa som var gjeldende for et helt kongerike og forble gjeldende rett lenge. Først i 1687 fikk Norge et helt nytt lovverk, Norske Lov, utstedt av kong Christian 5.

Magnus Lagabøtes landslov var altså med på å forme hvordan mennesker levde i Norge i mer enn fire hundre år, og loven har derfor en unik plass i norsk historie.

Landsloven er inndelt i ti hoveddeler eller bolker. Mange av disse bolkene handler om jord, som var den viktigste typen eiendom i middelalderen. Den lengste bolken regulerte hvordan jord skulle leies ut, og det er også en lang bolke om hvordan den skulle arves. Det er bolker om kjøp og salg, om voldelige forbrytelser som drap, og om leidangens forsvar av landet.

Noe man ikke finner i Landsloven er regler for kirken eller det som har spesielt med kristendommen å gjøre, som ekteskap og dåp for kongen og erkebiskopen ble ikke enige.

Mange av de konkrete bestemmelsene i Landsloven kom fra de gamle landskapslovene, særlig fra Gulatingsloven og Frostatingsloven, som gjaldt for Vestlandet og Trøndelag.

I løpet av Landslovsprosjektet som ledes av professor Jørn Øyrehaugen Sunde, Universitetet i Bergen, skal Magnus Lagabøtes landslov oversettes og gis ut i dagens språkdrakt.

Landslovsutstillinga – **Miserabiles Personae – de svake i samfunnet** - er en viktig del av landslovsprosjektets fokus på formidling. Vandretutstillinga følger Landslovens reise, og alle elementene skal samles der den ble skrevet, i Håkonshallen i Bergen, i 2024.



illuminasjoner (første bokstav i en ny bolck) fra Codex Hardenbergianus

Mye var likevel nytt i landsloven - for eksempel måtte ikke lenger familien til en drapsmann betale bøter for forbrytelsen han hadde gjort, slik det hadde vært i de gamle lovene. Ifølge Landsloven var det forbryteren alene som måtte stå ansvarlig, og hevn ble også forbudt.

I større grad enn tidligere lovsamlinger tilpasset også Landsloven straff til omstendighetene rundt en forbrytelse, slik at for eksempel tyveri skulle straffes mildere dersom det ble begått på grunn av sult enn dersom det ble begått på grunn av grådighet.



Magnus Lagabøte i Stavanger domkirke - Håkonshallen - Fra et eksemplar av Landsloven

Magnus 6. Håkonsson var norsk konge 1263-80 og ble konge da broren døde. Han oppholdt seg mye i Fransiskanerklosteret i Bergen i oppveksten, og kanskje kan det gjort at han fikk et sterkt engasjement for de svake gruppene i samfunnet. Han fikk tilnavnet K Lagabøte etter det store lovarbeidet han gjennomførte – han bøtte og forbedret lovene våre.

Da Landsloven ble vedtatt var den en av de første lovsamlingene i Europa som var gjeldende for et helt kongerike. Da den først var vedtatt forble Landsloven gjeldende rett i Norge veldig lenge. I 1604 fikk Norge en ny lov, men dette var mest i navnet, ettersom den nye loven egentlig var en revidert oversettelse av Magnus Lagabøtes lov. Det var først i 1687 at Norge fikk et helt nytt lovverk, Norske Lov, utstedt av kong Christian 5.

Magnus Lagabøtes landslov var altså med på å forme hvordan mennesker levde i Norge i mer enn fire hundre år, og loven har derfor en unik plass i norsk historie.



illuminasjoner (første bokstav i en ny bolk) fra Codex Hardenbergianus

Magnus Lagabøtes landslov ble først vedtatt, eller lovtatt som det het i middelalderen, på Frostatinget St.Hansdagen i 1274. Deretter ble den lovtatt på de tre andre lagtingene.

Landsloven feirer 750 år i 2024, og denne utstillinga er en del av markeringa av dette jubileet.



Frostatingshaugen



Frostatingsseglet

Seglet for Frostatinget viser Kong Magnus 6. Håkonsson, eller Magnus Lagabøte, da han St. Hansdagen i 1274 var på Frosta og Frostatinget. Her overleverte han den nye Landslova som skulle erstatte Frostatingslova, til lagmannen på Frostatinget.

Seglet viser Kong Magnus med kongekrone og rikssepter sittende i tronstolen sin. Lagmannen står på kongens høyre side med lovboka mellom seg og kongen, og den norske løva er trykt plassert under kongens føtter.

En detalj fra Magnus Lagabøtes rikssepter ble valgt til Frostas kommunevåpen. Kulturhuset Magnushallen har også fått navnet sitt etter Magnus Lagabøte.

Landsloven gjaldt for alle, og utstillinga – **Miserabiles Personæ – de svake i samfunnet** - handler blant anna om svake gruppers kår – barn, unge, fattige og syke rundt år 1274.